



AMCHAM SERBIA  

---

A LEADER IN CHANGE

**SEDMO  
PROLAZNO  
VREME  
VREME JE!**



SEDMO PROLAZNO VREME VREME JE!



AMCHAM SERBIA  

---

A LEADER IN CHANGE

# SEDMO PROLAZNO VREME VREME JE!



# SADRŽAJ

6	KRATAK OSVRT NA OVOGODIŠNJE ISTRAŽIVANJE
9	SNAGA AMCHAM ZAJEDNICE
10	METODOLOGIJA I DEMOGRAFIJA
13	SRBIJA U ODNOSU NA SUSEDE
14	ZADOVOLJSTVO POSLOVNOM KLIMOM I OČEKIVANJA NJENOG BUDUĆEG RAZVOJA
16	OCENA PRETHODNIH REFORMI
17	PROGNOZE ZA RAST
20	REFORME ZA NOVE INVESTICIJE I RAST
23	IZAZOVI U NAREDNOJ GODINI

25	ULOGA DRŽAVE U PODSTICANJU PRIVREDNOG RASTA
26	EFIKASNOST PRAVOSUĐA
28	SMANJENJE KORUPCIJE
30	PREDVIDIVOST FISKALNIH I PARAFISKALNIH NAMETA
32	JAVNE NABAVKE I JAVNO- PRIVATNI DIJALOG
35	TRŽIŠTE RADA, OBRAZOVANJE I LJUDSKI RESURSI
37	e-UPRAVA I DIGITALNA TRANSFORMACIJA
38	SUZBIJANJE SIVE EKONOMIJE
39	ADMINISTRATIVNE PROCEDURE I TAKSE

## KRATAK OSVRT NA OVOGODIŠNJE ISTRAŽIVANJE

AmCham-ovo istraživanje poslovne klime i poverenja investitora daje prikaz percepcije članstva AmCham-a o poslovnom okruženju u Srbiji. Istraživanje je sprovedeno putem kvantitativnog, anonimno popunjenog, elektronskog upitnika (uzorak je pokrio 109 kompanija članica) i više od 40 kvalitativnih intervjua metodom "lice u lice". Istraživanje je sprovedeno po šesti put, u periodu od jula do oktobra 2019. godine, dok su prethodna istraživanja sprovedena tokom 2013, 2014, 2016, 2017. i 2018. godine.

Imajući u vidu da članice AmCham-a većinski predstavljaju velike i srednje kompanije, kao i prethodnih godina u istraživanje je uključen i uzorak kompanija van AmCham članstva, sačinjen pretežno od srednjih, malih, mikro i startup kompanija (SMMS kompanije) okupljenih u okviru nekoliko asocijacija – Sektor mikro, malih i srednjih privrednih društava unutar Privredne komore Srbije, Eneca, Startit, ICT Hub i Impact Hub. Cilj uključivanja i poređenja stavova velikih investitora i malih kompanija je jasnije sagledavanje stanja celokupne domaće ekonomije i neophodnih koraka za njen brži rast.

### ZADOVOLJSTVO I POVERENJE INVESTITORA

- **Opšte zadovoljstvo poslovnim klimom je umereno, uz blagi pad optimizma:** Kao umereno zadovoljavajuću, poslovnu klimu ocenjuje 66% članova AmCham-a, što predstavlja pad u odnosu na prethodnu godinu, dok su lošije ocene učestaliye. Takođe, prognoze za dalja poboljšanja poslovne klime su opreznije - nešto više od polovine ispitanika ne očekuje poboljšanje poslovne klime u sledećoj godini. Gledano na srednji rok optimizam AmCham članova je nešto veći - 67% predviđa manja poboljšanja u naredne tri godine. Kao i prethodnih godina, SMMS kompanije su nešto oštrije u oceni postojeće poslovne klime, ali istovremeno imaju veća očekivanja za njeno poboljšanje od AmCham članica.

- **Zadržan je trend optimističnih prognoza rasta:** AmCham kompanije su već treću godinu za redom приметно optimističnije kada je reč o prognozama sopstvenog rasta, nego što je to bilo slučaj ranijih godina, kako po pitanju poboljšanja poslovnih rezultata, tako i po pitanju zapošljavanja. Čak 78% kompanija očekuje rast poslovanja, dok 61% planira nova zapošljavanja u 2020. godini. Dok je u prošloj godini realizovan rast značajno nadmašio očekivan – iznad 10%, ove godine je situacija nešto umerenija – bolje poslovne rezultate od očekivanih ostvarilo je 5% kompanija, a rast zaposlenih 2%. Uzorak SMMS kompanija je tradicionalno optimističniji u prognozama rasta od AmCham članica, ali je istovremeno stopa njegove realizacije znatno niža.
- **Izazovi u narednoj godini:** Najveći izazov za razvoj poslovanja, oko koga se jednoglasno slažu i AmCham i SMMS kompanije, jeste dostupnost radne snage. Dok AmCham članovi strepe i od neloyalne konkurencije, efikasnosti pravosuđa i predvidivosti promene i primene propisa, kompanije van AmCham članstva najteže dolaze do likvidnosti, u vidu dodatnih izvora finansiranja ili naplate potraživanja.

### POSLOVNA KLIMA I REFORME ZA INVESTICIJE

- **Srbija u odnosu na susede:** Srbija je kao investiciona destinacija generalno bolje ocenjena od Crne Gore, Makedonije i Bosne i Hercegovine, a lošije u odnosu na susedne države koje su članice EU. Bugarska i Hrvatska su kao i prošle godine nešto bolje ocenjene, ali se njihova poslovna klima ocenjuje veoma slično domaćoj.
- **Najbolje i najgore ocenjene reforme za unapređenje poslovne klime u prethodnom periodu:** Kao i prošle godine, najbolje su ocenjene reforme sprovedene u mandatu prethodne Vlade – smanjenje deficita budžeta i manje administracije za pribavljanje građevinskih dozvola. Pohvala ovoj Vladi ide za početak implementacije eUprave. Najgore ocene su i dalje dodeljene istim resorima – nedostatku reforme javnih preduzeća, zdravstva i pravosuđa.

- **Reforme za rast privrede - fokus na institucije i dosledno sprovođenje:** Institucionalne reforme su iz godine u godinu sve više u fokusu članova AmCham-a. Unapređenje vladavine prava, efikasnosti pravosuđa i borbe protiv korupcije, sve češće se pominju kao neizostavni preduslov za realizaciju efekata bilo koje sektorske reforme.

**Ukrštanjem prioritetnih reformi i najvećih izazova sa kojima se susreću i velike i male kompanije, dobija se sledeća lista prioriteta:**

1. Unapređenje vladavine prava i efikasnosti pravosuđa;
2. Smanjenje korupcije;
3. Unapređenje predvidivosti poreskog i parafiskalnog opterećenja i reforma Poreske uprave;
4. Unapređenje transparentnosti zakonodavnog procesa (konsultacije sa privredom), a posebno praćenje primene propisa i merenja efekata istih;
5. Dostupnost radne snage;
6. Dalje suzbijanje sive ekonomije;
7. Podsticanje eUprave i ePoslovanja;
8. Dalje smanjenje administracije iz oblasti rada;
9. Efikasnija zaštita imovinskih prava;
10. Smanjenje nekarinskih barijera za uvoz i izvoz, posebno u CEFTA regionu;
11. Unapređenje efikasnosti zdravstva;
12. Osavremenjivanje politika iz oblasti životne sredine i njihovog sprovođenja;
13. Pribavljanje dodatnih izvora finansijskih sredstava i finansijska disciplina kod plaćanja;

## SNAGA AMCHAM ZAJEDNICE

PODACI ZA 2018. GODINU

# 203

AMERIČKE, MEĐUNARODNE  
I DOMAĆE KOMPANIJE ČLANICE

# 95.000

ZAPOSLENIH GRAĐANA SRBIJE\*  
I JOŠ 130.000 INDIREKTNO ZAPOSLENIH

# 12,3

MILIJARDI EVRA  
OSTVARENOG GODIŠNJEG PRIHODA\*

# 14

MILIJARDI EVRA  
UKUPNO OSTVARENIH INVESTICIJA

## METODOLOGIJA I DEMOGRAFIJA

Istraživanje poverenja i zadovoljstva investitora sprovedeno je po šesti put među kompanijama članicama AmCham-a i zasnovano je na ispitivanju percepcije stanja u srpskoj ekonomiji i očekivanja neophodnih privrednih reformi. Prvo ovakvo istraživanje sprovedeno je krajem 2013. godine, nakon čega su usledila četiri naredna kruga 2014, 2016, 2017. i 2018. godine.

Kao i u slučaju prethodnih istraživanja, metodologija je i ove godine ostala nepromenjena: kvantitativni deo zasnovan je na elektronskoj anonimnoj anketi sprovedenoj od jula do oktobra 2019. godine, a kvalitativni deo je podrazumevao intervjue „jedan na jedan“ sa top menadžerima odabranih kompanija. I ove godine, istraživanje je obuhvatilo i uzorak pretežno sastavljen od srednjih, malih, mikro i startup kompanija (SMMS kompanije) van AmCham članstva, koje su bile deo kako kvantitativnog tako i kvalitativnog dela istraživanja. U okviru ovog uzorka, posebno su analizirani stavovi nekolicine brzorastućih privrednih društava (tzv. „gazela“).

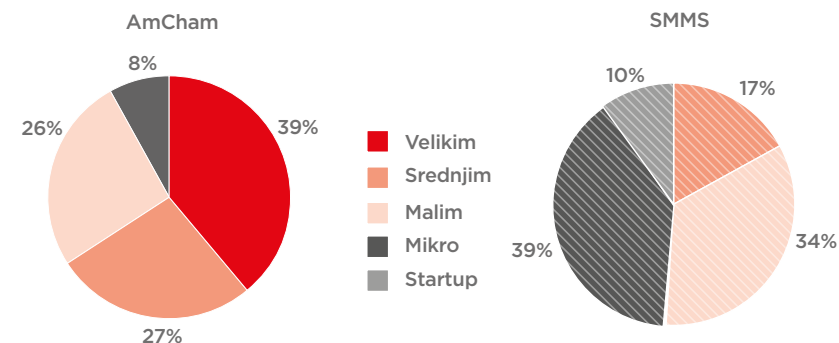
### STRUKTURA UZORKA

**Kvantitativno istraživanje** – AmCham kvantitativni uzorak čini 109 AmCham članova, od kojih je 39% velikih, 27% srednjih, 26% malih i 8% mikro kompanija. 28% ovog uzorka čine kompanije sa više od 500 zaposlenih, narednih 20% čine one sa od 100 do 500 zaposlenih, tako da polovinu ispitanika čine kompanije sa ispod 100 zaposlenih.

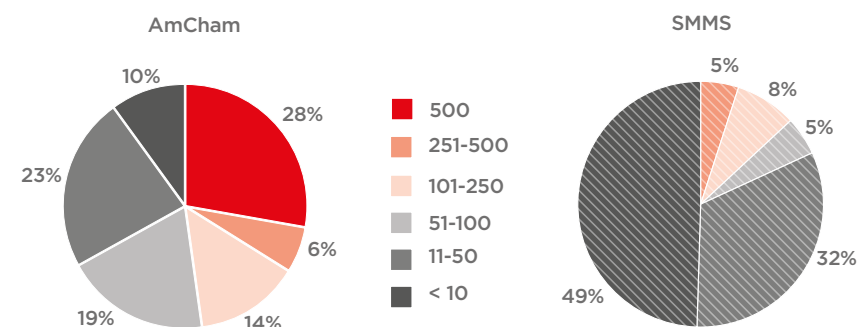
Čak 84% ispitanih AmCham kompanija članica nema niti jednog zaposlenog sa minimalnom zaradom regulisanom propisima Republike Srbije. Dodatno, 94% ispitanika ne koristi podsticaje za investicije ili zapošljavanje koje obezbeđuje Vlada Republike Srbije.

Kompanije koje su učestvovala u istraživanju pokrivaju razne sektore: poljoprivredu, konsultantske usluge i računovodstvo,

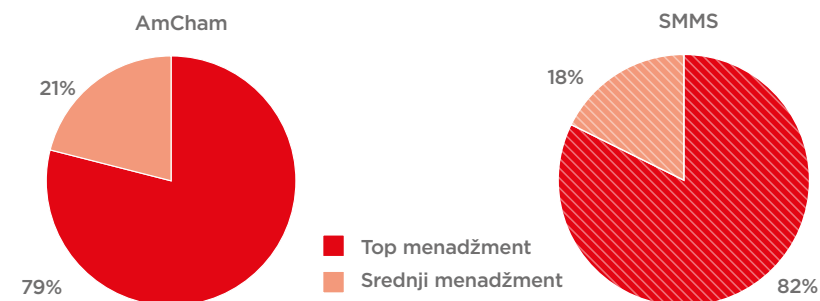
### KOJOJ GRUPI PRAVNIH LICA PRIPADA VAŠA KOMPANIJA?



### KOLIKO ZAPOSLENIH IMA VAŠA KOMPANIJA?



### KOJA JE VAŠA POZICIJA U KOMPANIJI?



distribuciju i logistiku, obrazovanje, finansijske usluge, robu široke potrošnje (FMCG), usluge, zdravstvo i farmaceutsku industriju, informaciono-komunikacione tehnologije (IKT), proizvodnju, marketing i odnose sa javnošću, nekretnine i putovanja. Najveći broj ispitanika dolazi iz IKT sektora, sektora konsultantskih usluga, industrije proizvodnje i finansijskog sektora, a njih 79% su članovi izvršnog rukovodstva svojih kompanija.

**Kvalitativno istraživanje** – Sprovedeno je putem direktnih intervju sa 40 odabranih kompanija iz AmCham članstva, koji su podrazumevali komentarisane rezultata kvantitativnog istraživanja i detaljne razrade ključnih izazova poslovanja.

Sektorska pokrivenost AmCham-ovog kvalitativnog uzorka bila je ista kao i kod kvantitativnog. Skoro svi intervjuisani u okviru kvalitativnog uzorka su generalni direktori kompanija.

**Uzorak van AmCham članstva** – Kada je reč o uzorku van AmCham članstva, njega čini 100 srednjih, malih, mikro i startup kompanija, koje su popunjavale istu elektronsku anketu kao i AmCham članice, od kojih 39% čine mikro, 34% male, 17% srednje kompanije i 10% startup-ovi. 81% ispitanika zapošljava manje od 50 ljudi. Ove kompanije primarno posluju u sektoru industrije proizvodnje, IKT i sektoru robe široke potrošnje i usluga.

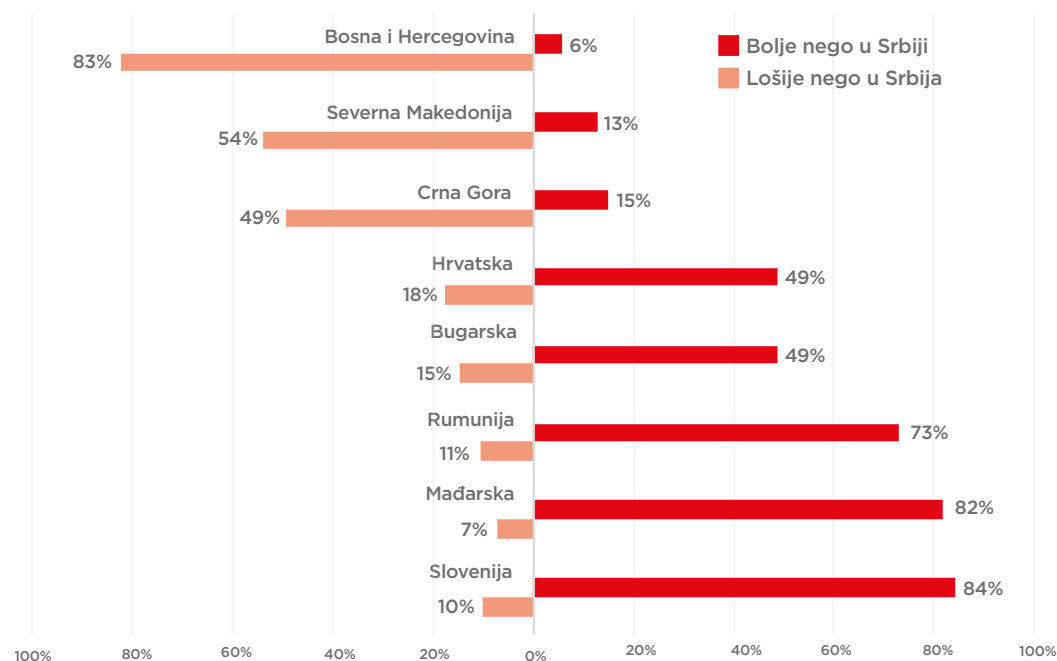
Razgovori sa kompanijama koje su učestvovala u ovom uzorku su podrazumevali komentarisane rezultata kvantitativnog istraživanja i pružili su uvid u njihovo viđenje poslovnog okruženja, kao i prioritete reforme za njegovo unapređenje.



## SRBIJA U ODNOSU NA SUSEDE

Kada je reč o poređenju poslovne klime u Srbiji sa zemljama iz okruženja, utisak AmCham članova je da su Slovenija, Mađarska i Rumunija daleko bolje investicione destinacije, dok sasvim suprotno važi za Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju i Crnu Goru. Bugarska i Hrvatska su članice EU koje su ocenjene nešto bolje od Srbije, ali oko trećine članova smatra da su približnih performansi kao Srbija. Percepcija AmCham članova je u ovom smislu gotovo identična u poslednje dve godine.

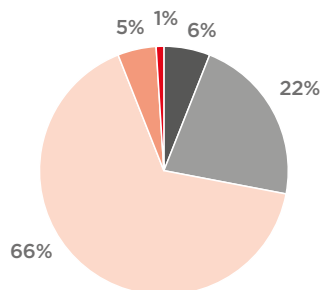
### AMCHAM: POREĐENJE SRBIJE SA SUSEDIMA SA ASPEKTA KVALITETA POSLOVNE KLIME



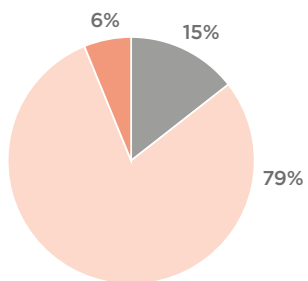
## ZADOVOLJSTVO POSLOVNOM KLIMOM I OČEKIVANJA NJENOG BUDUĆEG RAZVOJA

Nakon značajnog rasta prethodne godine, rezultati ovogodišnjeg istraživanja ukazuju na **umeren pad zadovoljstva članica AmCham-a poslovnom klimom**, na nivo iz 2017. godine. 66% ispitanika poslovnu klimu ocenjuje kao umereno zadovoljavajuću, u odnosu na 79% prošle godine. Takođe, povećan je broj onih koji negativno ocenjuju poslovnu klimu (ove godine 28%, prošle godine 15%), od čega je 6% ispitanika u potpunosti nezadovoljno (za razliku od prethodne godine kada takvih stavova nije bilo). Sa druge strane, broj pozitivnih ocena poslovne klime ostaje na istom nivou (6%).

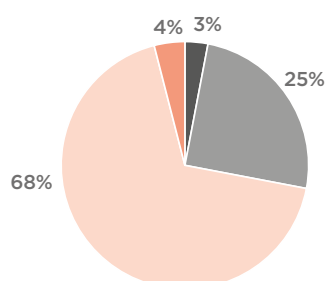
AMCHAM: OCENA POSLOVNOG OKRUŽENJA U SRBIJI- 2019.



AMCHAM: OCENA POSLOVNOG OKRUŽENJA U SRBIJI- 2018.

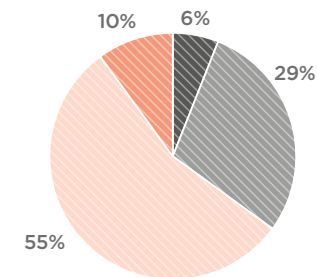
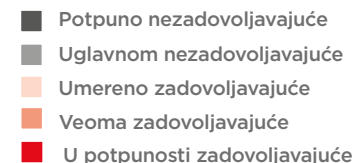


AMCHAM: OCENA POSLOVNOG OKRUŽENJA U SRBIJI- 2017.



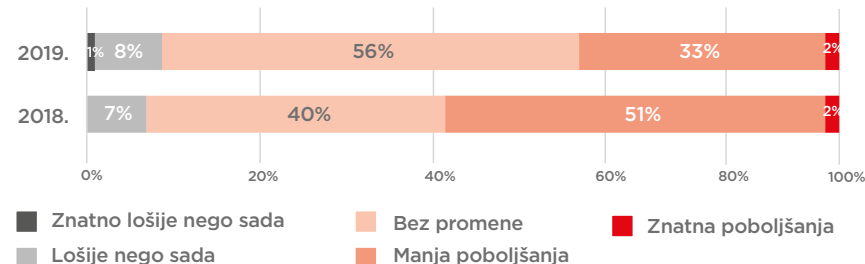
Kao i prethodnih godina, SMMS kompanije su nešto oštrije u oceni poslovne klime (55% ispitanika smatra da je poslovna klima umereno zadovoljavajuća, 35% da je ona nezadovoljavajuća, a 10% da je veoma zadovoljavajuća).

SMMS: OCENA POSLOVNOG OKRUŽENJA U SRBIJI - 2019.

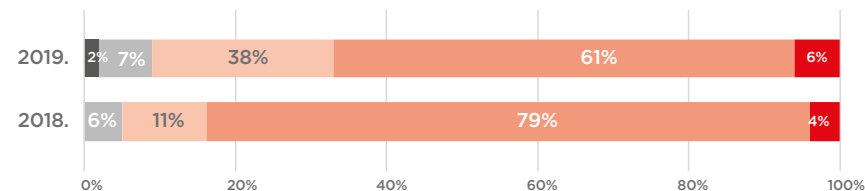


Malo više od polovine ispitanika ne očekuje poboljšanje poslovne klime u sledećoj godini (naspram 40% prošle godine), dok 35% očekuje manja ili znatna poboljšanja, što je značajno smanjenje u odnosu na 2018. godinu kada je taj procenat dostizao 53%. AmCham članovi su nešto optimističniji na srednji rok, gde poboljšanja poslovne klime u naredne tri godine predviđa 67% (naspram 83% u 2018. godini). Kompanije iz SMMS uzorka imaju veća očekivanja nego AmCham članice, pa skoro polovina njih očekuje poboljšanja već u narednoj godini, a 63% njih u naredne tri godine.

AMCHAM: OČEKIVANJA RAZVOJA POSLOVNE KLIME U NAREDNIH GODINU DANA



AMCHAM: OČEKIVANJA RAZVOJA POSLOVNE KLIME U NAREDNE 3 GODINE



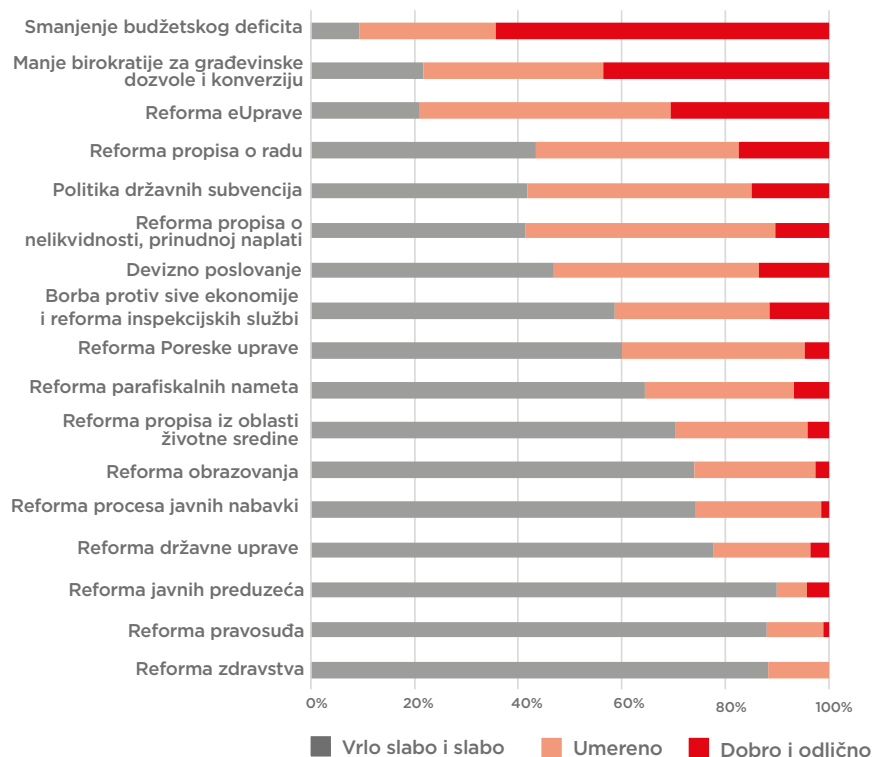


## OCENA PRETHODNIH REFORMI

Prvi put posle gotovo tri uzastopne godine, AmCham članovi nisu optimističniji nego prethodne godine u ocenama uslova poslovanja, što se reflektuje na ocenu prethodnih reformi, koja je ove godine nešto **slabija u odnosu na prethodne**.

Kao relativno **uspešne reforme** u poslednjih šest godina, iako ne baš visoko ocenjene, većina AmCham članica i SMMS kompanija vidi smanjenje budžetskog deficita, manje birokratije za građevinske dozvole i konverziju i reformu eUprave, dok su oblasti u kojima **reformi nije bilo ili su jako loše ocenjene** – reforma zdravstva, reforma pravosuđa i reforma javnih preduzeća.

### AMCHAM: ZADOVOLJSTVO SPROVEDENIM REFORMAMA NAKON AVGUSTA 2013. GODINE



### CRTICE SA INTERVJUJA:

„Slaba komunikacija između ljudi zaposlenih u državnoj upravi, neefikasnost i neznanje, glavna su kočnica daljim reformama. Dakle, ne samo politička stabilnost i volja, već i spremnost državnih službenika da sprovedu ono što je dogovoreno. Nažalost, upravo baš taj follow up izostaje, što reforme pretvara u čardak ni na nebu ni na zemlji.”

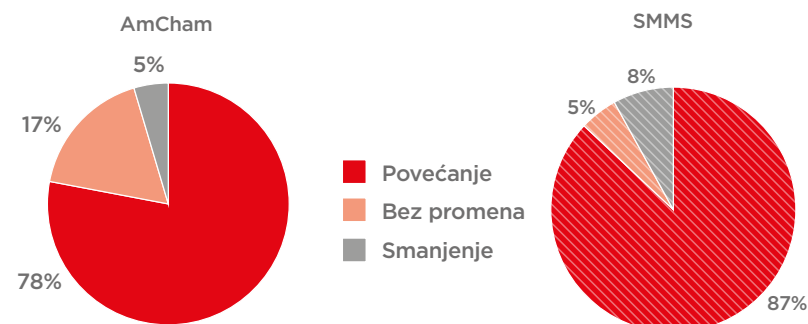
## PROGNOZE ZA RAST

Nasuprot strožijim ocenama poslovne klime, trend optimističnih prognoza rasta zadržava se treću godinu za redom. Dok je pre 2017. godine rast očekivalo između 50% i 60% AmCham kompanija, **za 2020. godinu rast planira 78% AmCham članica**.

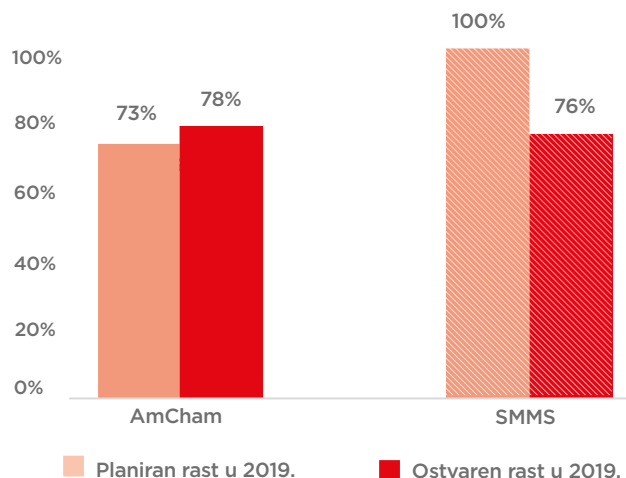
Takođe, već treću godinu za redom, ostvareni rast AmCham kompanija prevazilazi njihova prošlogodišnja očekivanja, pa je tako **rast u 2019. godini ostvarilo 78% ispitanika AmCham-a**. Ipak razlike u prognoziranom i ostvarenom rastu su manje nego prošle godine, te je bolje rezultate od očekivanih ostvarilo 5% kompanija, što je upola manje prebacivanje planiranog od prošlogodišnjih 13%

Uzorak SMMS kompanija je tradicionalno optimističniji u prognozama rasta od AmCham članica – rast prognozira 87%, dok je stopa ostvarenja njihovih prognoza niža, jer je rast u 2019. godini ostvarilo 76%.

### OČEKIVANJA O RASTU KOMPANIJA U 2020.



## PLANIRAN I OSTVAREN RAST KOMPANIJA U 2019.



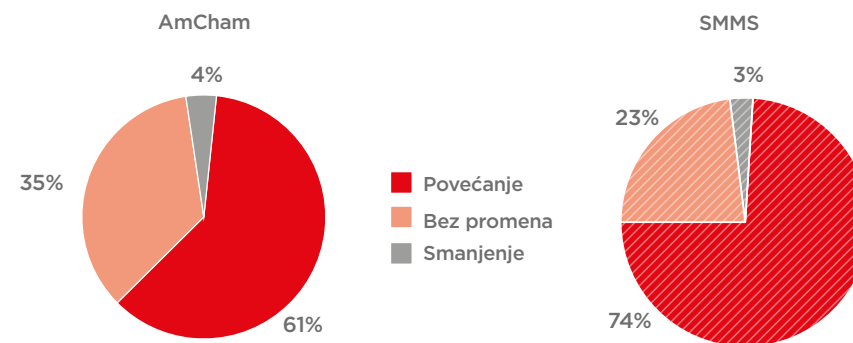
Kao i prošlih godina, istraživanje i ove godine potvrđuje da očekivani rast zaposlenosti sporije prati očekivani rast poslovanja, ali je primetan veći optimizam nego ranijih godina. Tako, **61% AmCham ispitanika planira novo zapošljavanje u narednoj godini**, što predstavlja rekordni iznos od kada AmCham radi istraživanje (2018. - 58%, 2017. - 47%, 2016. - 50%, 2014. - 47%).

**Upoređivanjem očekivanog i realizovanog rasta zaposlenih u 2019. godini, vidimo manje ostvarenje od planiranog (56% prema 58%).**

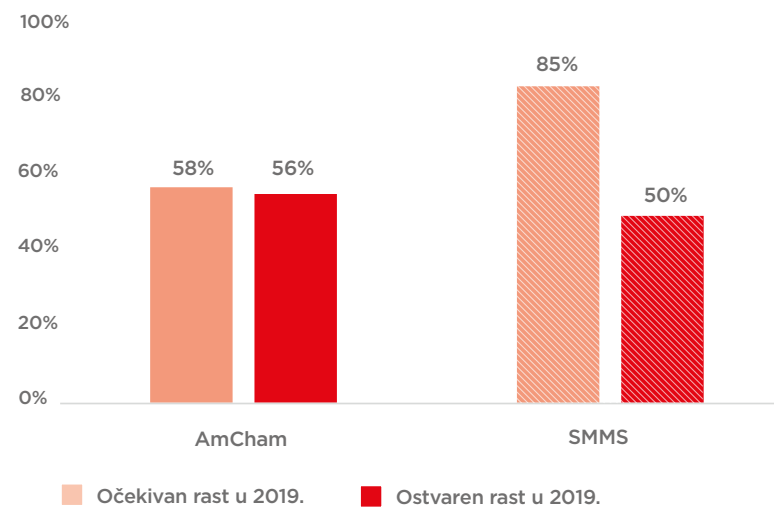
Situacija prošle godine je bila značajno drugačija, jer je realizovan rast za čak 10% nadmašio projektovan. Iz kvalitativnih intervjua je evidentno da ova razlika nije rezultat manjih potreba od planiranih, nego nemogućnosti nalaženja odgovarajućih kadrova.

SMMS kompanije, kao i prošle godine, karakteriše znatno veći optimizam za zapošljavanje u 2020. godini (74%), ali su im performanse u 2019. znatno ispod očekivanja (85% očekivano, 50% ostvareno), i kreću se ispod nivoa procenata performansi AmCham kompanija.

## OČEKIVANJA O KRETANJU BROJA ZAPOSLENIH U 2020.



## PLANIRAN I OSTVAREN RAST BROJA ZAPOSLENIH U 2019.



## REFORME ZA NOVE INVESTICIJE I RAST

AmCham članovi kao najbitnije reforme za dalji rast navode sličnu grupu faktora kao prošle godine, uz dalji skok značaja efikasnosti pravosuđa i vladavine prava i potrebu unapređenja borbe protiv korupcije.

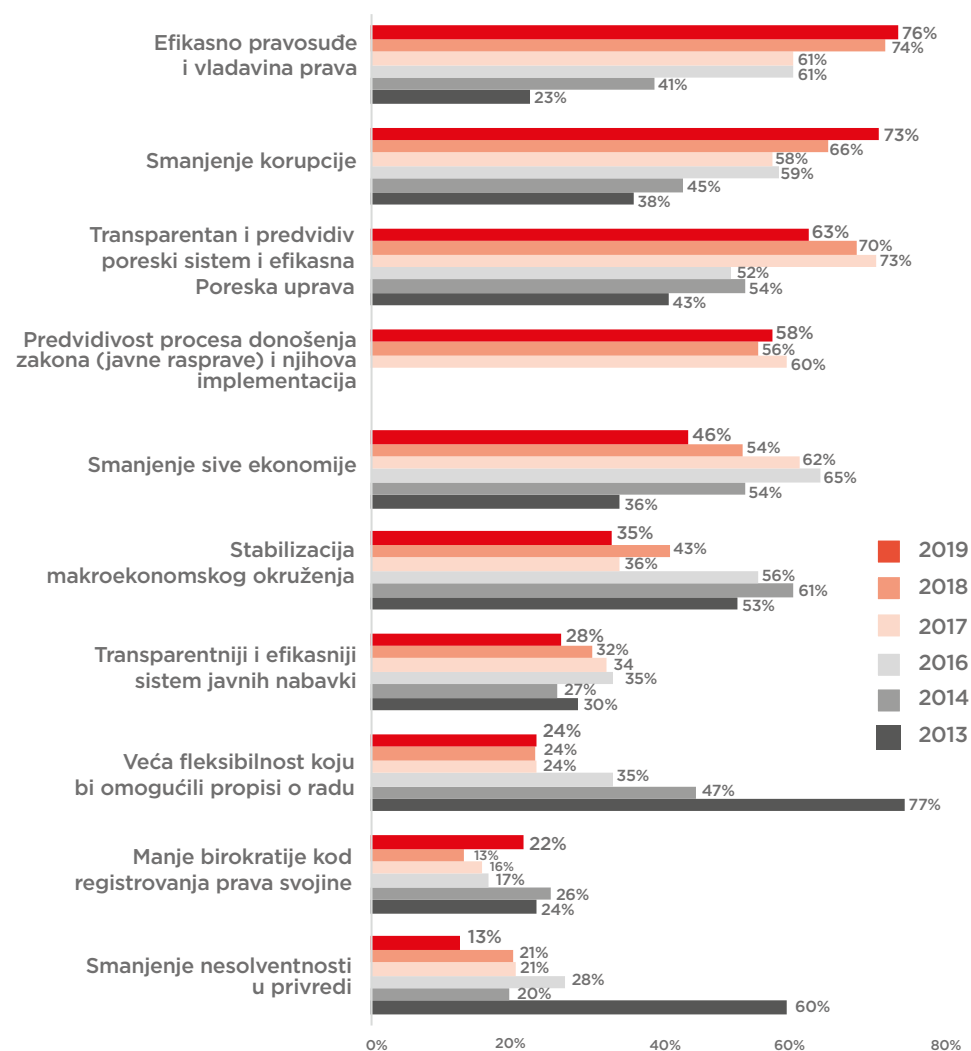
Unapređenja rada pravosuđa, kao prvi prioritet za unapređenje poslovne klime vidi 76%, a odmah zatim dolazi smanjenje korupcije, za koju je glasalo 73% ispitanika.

Ostali prioriteti su konzistentno povećanje predvidivosti poreskog sistema i efikasnost Poreske uprave, koju traži 63% članova i tu vidimo poboljšanje u odnosu na period od pre dve godine, kada je ova reforma bila prioritarna sa 73% glasova.

Napori Vlade za smanjenje sive ekonomije su takođe dali rezultate, imajući u vidu da se percepcija privrede po ovom pitanju poboljšala - 65% AmCham članica smatralo je ovu reformu prioritetom pre tri godine, u odnosu na 46% ove godine. Ipak imajući u vidu egzaktnu procenu sive ekonomije koje pokazuju da je oko petina privrede posluje i dalje u sivoj zoni, napore Vlade Republike Srbije u ovom domenu svakako treba nastaviti.

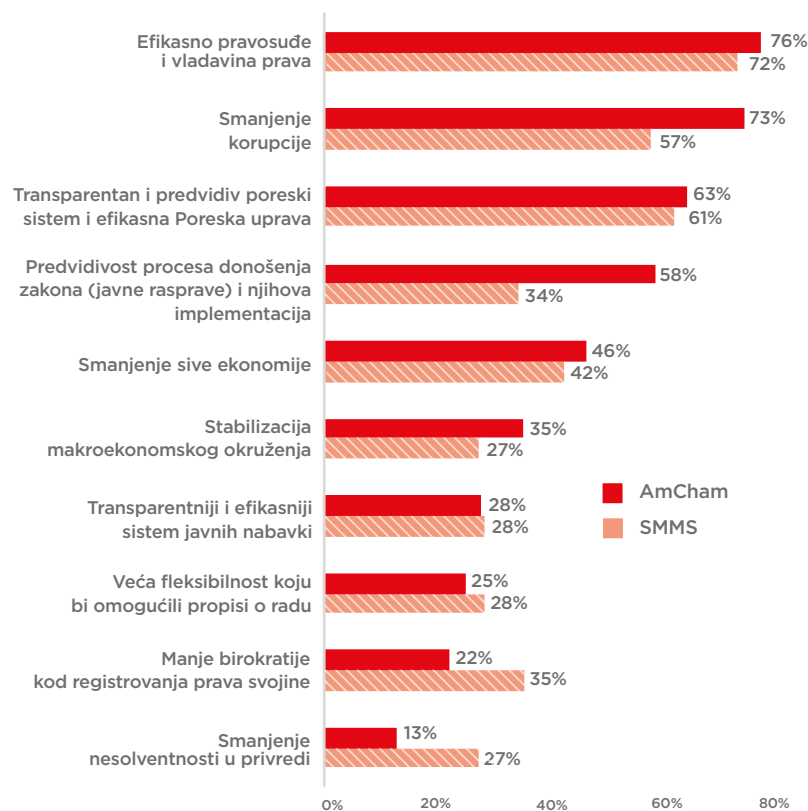


AMCHAM: REFORME ZA NOVE INVESTICIJE I RAST - TREND



**Institucionalni faktori** koji su u prethodne tri godine imali kvantni skok na listi prioriteta, nastavili su sa takvim rastom i u ovogodišnjem istraživanju. Počev od 2017. godine, u istraživanjima je primetno prebacivanje fokusa na pravosuđe, vladavinu prava i smanjenje korupcije sa tema koje su dominirale u ranijim istraživanjima (Zakon o radu, regulativa stečaja i izvršenja, Zakon o planiranju i izgradnji, Zakon o inspekcijском nadzoru, kao i stabilizacija makroekonomskog okruženja). Razlog za ovo članovi delimično vide u dobrim rezultatima koje su donele dosadašnje reforme (posebno reforme radnog zakonodavstva, planiranja i izgradnje, inspekcijског nadzora), a delimično u činjenici da reformski zakoni koji tretiraju određenu materiju imaju ograničeni domet, ukoliko institucije koje su zadužene za sprovođenje, to ne rade dosledno i ako zaštita prava na sudu nije efikasna.

#### REFORME ZA NOVE INVESTICIJE I RAST - TREND



Uporedna analiza AmCham i SMMS uzorka pokazuje veliki nivo slaganja u prve tri prioritete reforme: unapređenje efikasnosti sudstva i vladavina prava, predvidiv poreski sistem i poreska administracija i smanjenje korupcije. Razliku predstavlja samo relativno veća važnost poreskog opterećenja kod SMMS uzorka u odnosu na AmCham uzorak, kome je važnije smanjenje korupcije.

#### PERSPEKTIVA GAZELA:

*„Pojedine lokalne samouprave sklone su uvođenju neopravdanih nameta kako bi lakše popunile svoje budžete. Zajedničkim delovanjem privrednika u jednoj opštini sprečeno je obračunavanje naknade za iznošenje smeća po kvadratnom metru poslovnog prostora, umesto po kubnom metru iznetog smeća, što je svakako objektivniji kriterijum.”*

## IZAZOVI U NAREDNOJ GODINI

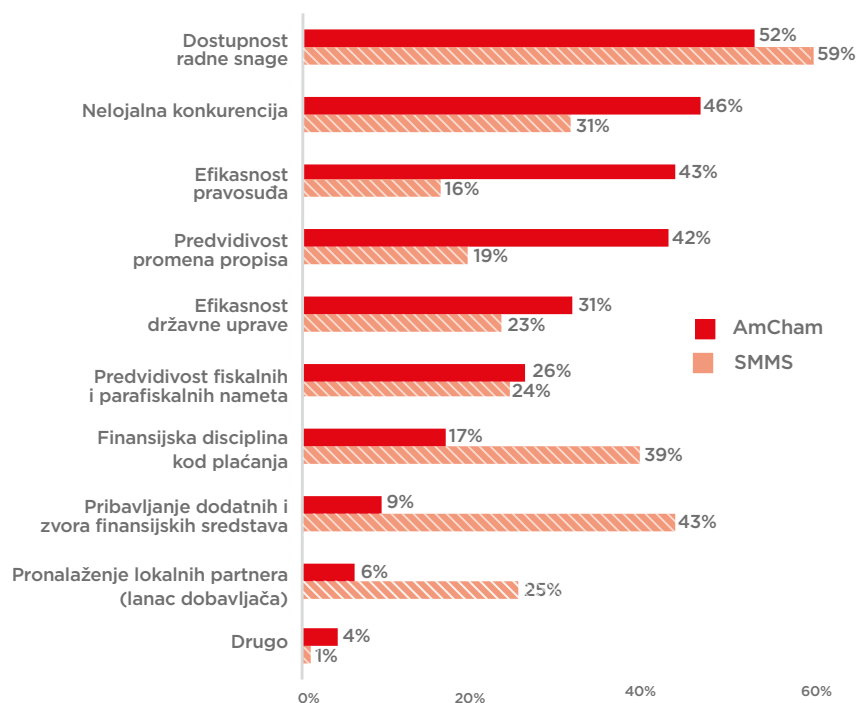
Pitanje po kome se najviše razlikuju rezultati AmCham ispitanika i SMMS uzorka je prioritizacija najvećih izazova u narednoj godini. Ipak, zajednička ocena je da je najveći izazov i malim (59%) i velikim kompanijama (52%) dostupnost radne snage.

#### PERSPEKTIVA GAZELA:

*„Angažovanje stručne i obučene radne snage za nas predstavlja sve veći izazov, posebno u manjim sredinama po Srbiji. Čak i ukoliko obezbeđujemo stručne obuke i ulažemo u znanje radnika, često nam se dešava da oni sa tim znanjima ubrzo nađu posao u inostranstvu.”*

AmCham članice po prvi put, smatraju da će najveći izazov u 2020. godini biti nalaženje adekvatne radne snage (52%). Ovaj faktor se iz godine u godinu penje na listi izazova među AmCham kompanijama, te je sa 6. mesta u 2014. godini, došao do 1. mesta u 2019. godini. Zatim slede relativno izjednačeni faktori koji ukazuju na institucionalne

## KLJUČNI IZAZOVI PRED KOMPANIJAMA U 2020. GODINI



nedostatke u obezbeđivanju istih uslova poslovanja za sve, kao što su neloyalna konkurencija (43%) i efikasnost pravosuđa (43%), dok je predvidivost promene i primene propisa (najveći izazov u prethodne četiri godine) pala na četvrto mesto sa 42%.

## CRTICE SA INTERVJUA:

„Do adekvatnih kadrova je sve teže doći, i to i kod dobro plaćenih poslova konsultanata. Hronična nestašica je i u reviziji, finansijskom kontrolingu, agroinženjerskim delatnostima, a ne samo u medicinskom kadru, ugostiteljstvu i sezonskim poslovima.“

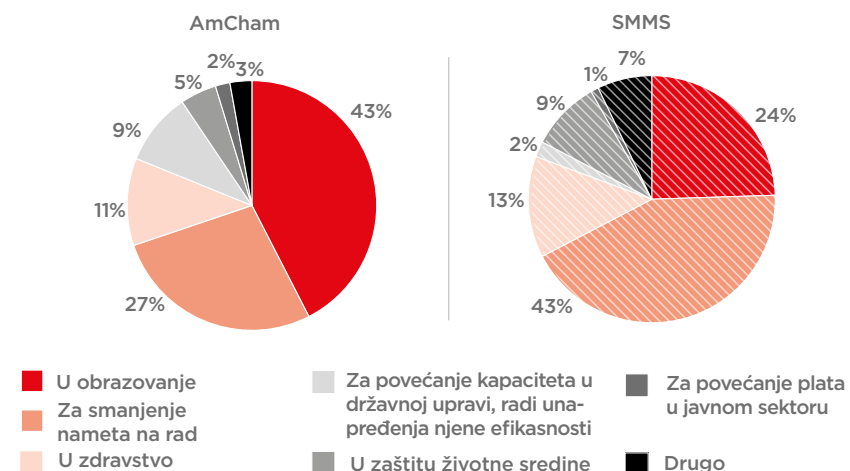
## ULOGA DRŽAVE U PODSTICANJU PRIVREDNOG RASTA

Prema rezultatima kvalitativnih intervjua, dosadašnji skroman rast domaćih privatnih investicija posledica je istih manjkavosti koje se navode kao prioritetne zamerke opštoj poslovnoj klimi – u oblasti vladavine prava, kapaciteta i samostalnosti institucija u sklopu državne uprave, kao i nivou korupcije. Ulogu države, pored unapređenja opšteg pravnog i institucionalnog okvira, članice AmCham-a vide prevashodno kao i u unapređenju obrazovanja i njegovog povezivanja sa privredom, unapređenju zdravstvenih usluga.

U skladu sa ovakvom logikom, u okviru AmCham uzorka 43% ispitanika smatra da dodatni fiskalni prostor u odnosu na prethodne godine treba uložiti u obrazovanje, 27% smatra da bi isti mogao biti iskorišćen za smanjenje nameta na rad, dok 11% smatra da bi ga trebalo uložiti u zdravstvo.

Sa druge strane, u skladu sa identifikovanim najvećim izazovima, 43% ispitanika iz SMMS uzorka smatra da bi trebalo smanjiti namete na rad, 24% da bi trebalo investirati u obrazovanje, a 13% u zdravstvo.

## OČEKIVANJA ULAGANJA BUDŽETSKIH SREDSTAVA ZA PODSTICANJE PRIVREDNOG RASTA



## EFIKASNOST PRAVOSUĐA

**Unapređenje rada pravosuđa i efikasna zaštita prava u sudskim postupcima i dalje predstavlja jedan od najglasnijih zahteva privrede i nužnu pretpostavku za unapređenje poslovnog okruženja, o čemu svedoči činjenica da je ovo navedeno kao prioritetna reforma za dalji rast i nove investicije od strane 76% ispitanika.**

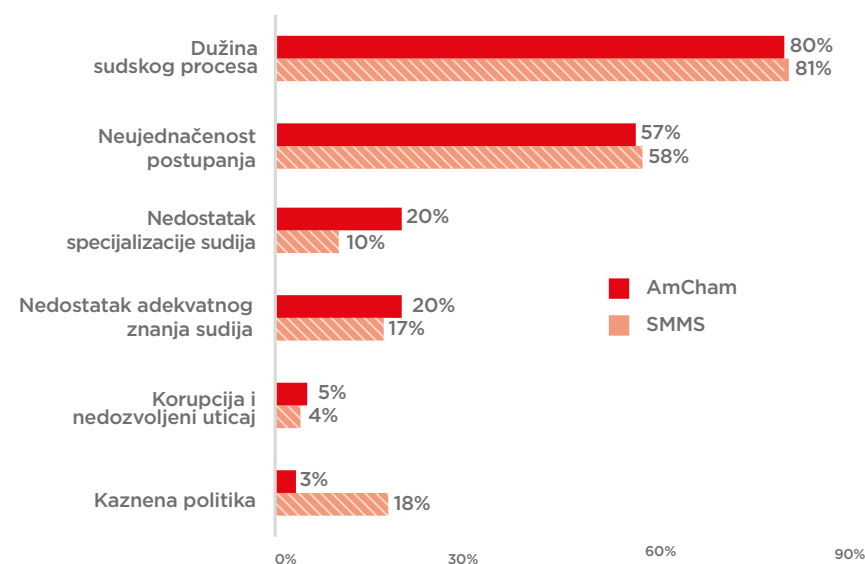
Kao i prošle godine, najznačajnije primedbe ispitanika odnose se na dužinu trajanja sudskih postupaka (80%) i neujednačeno postupanje u primeni propisa (57%).

### CRTICE SA INTERVJUA:

*„Kada uzmemo u obzir ukupne troškove sudskog postupka, dužinu njegovog trajanja i nepredvidiv ishod, uvek razmislimo o tome da li nam se više isplati da ostvarujemo zaštitu prava pred sudom ili da odustanemo od svog potraživanja. U više navrata smo se na ličnom primeru uverili da je zakasnela pravda - uskraćena pravda.“*

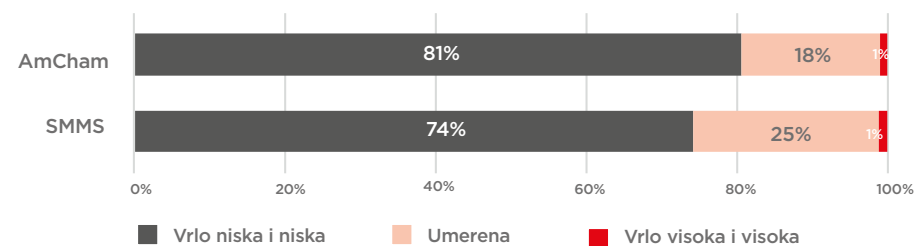
Nedostatak adekvatnog znanja sudija (20%) i nedostatak specijalizacije sudija (20%) i dalje se percipiraju kao značajne prepreke za uspostavljanje efikasnijeg pravosuđa, dok je nezadovoljstvo oštrinom kaznene politike izraženo u nešto manjoj meri nego ranije, ali i dalje predstavlja značajnu primedbu mikro, malih i srednjih preduzeća, naročito kada je reč o sankcionisanju nelegalne trgovine i drugih oblika neloyalne konkurencije.

### PREPREKE POSLOVANJU U OKVIRU PRAVOSUDNOG SISTEMA



Efikasnost rada sudova ocenjena je kao veoma niska i niska od strane 81% ispitanika, što je lošiji rezultat u odnosu na prošlu godinu. Tek 18% ispitanika smatra da je efikasnost sudova umerena, a samo 1% da je ona vrlo visoka ili visoka.

### OCENA EFIKSNOSTI SUDOVA



Percepcija korupcije u pravosuđu je takođe na visokom nivou (34%), što ukazuje na neophodnost veće transparentnosti u radu i potrebu povećanja poverenja stranaka u zakonitost postupanja.

U vezi sa radom sudova takođe su iznete primedbe koje se tiču nedostupnosti sudske prakse u elektronskoj formi, nemogućnosti njenog pretraživanja po ključnom pojmu, a primetan je i izostanak napretka u korišćenju savremenih sredstava komunikacije sa strankama, sa izuzetkom Upravnog suda.

U nastojanju da čuje i mišljenje pravosuđa o mogućnostima za unapređenje njegovog rada, AmCham je kroz seriju okruglih stolova sa predstavnicima pravosuđa kao značajne ograničavajuće faktore notirao, između ostalog, nesrazmernu opterećenost predmetima, nedovoljan broj sudijskih i tužilačkih pomoćnika, odsustvo specijalizacije i kontinuirane edukacije u određenim pravnim oblastima, ali i nedostatke u sadržini propisa, čije otklanjanje bi nesumnjivo doprinelo njihovoj ujednačenijoj primeni.

Kompleksnost identifikovanih problema ukazuje na to da će pitanje dalje reforme pravosuđa i podizanje efikasnosti njegovog rada u predstojećem periodu biti jedna od ključnih pretpostavki za unapređenje poslovnog okruženja.

## SMANJENJE KORUPCIJE

**Iz godine u godinu rastu zahtevi za smanjenjem korupcije i osnaživanjem institucija.** U poređenju sa ostalim faktorima koji utiču na poslovnu klimu ova kategorija je u odnosu na prošlu godinu zabeležila najveći skok. Dok je 2013. godine nešto preko jedne trećine članova (38%) smatralo da je iskorenjivanje korupcije jedan od bitnih prioriteta za unapređenje poslovne klime, to u 2019. smatra skoro tri četvrtine ispitanika (73%). Korupcija je, prema percepciji članova AmCham-a, ali i SMMS kompanija, najprisutnija u administraciji (procesima pribavljanja dozvola, saglasnosti i slično) i u javnim nabavkama.

### CRTICE SA INTERVJUJA:

*„Percepcija korupcije raste ne samo zato što je korupcija sada veća nego 2013. godine, nego i zato što su prve ocene date „na veresiju“ pod utiskom anti-korupcijskih obećanja nove Vlade, pa imamo i efekat izneverenih očekivanja.“*

### PERCEPCIJA KORUPCIJE



### CRTICE SA INTERVJUJA:

*„Kada ćemo znati da je Vlada ozbiljna u borbi protiv korupcije? Kada direktori javnih preduzeća budu birani na konkursu, uz omogućavanje menadžerske slobode koju treba da imaju, i kada se utvrde platni razredi u javnom sektoru i ispune profesionalni kriterijumi za svako mesto u administraciji.“*

## PREDVIDIVOST FISKALNIH I PARAFISKALNIH NAMETA

Kao i prethodnih godina, **unapređenje predvidivosti fiskalnog i parafiskalnog opterećenja i dosledna primena zakona od strane Poreske uprave je u samom vrhu prioriteta za članove AmCham-a** kada donose odluku o novim investicijama, što potvrđuju i odgovori ispitanika van AmCham članstva. Istovremeno, i jedni i drugi svrstavaju transparentan i predvidiv poreski sistem i efikasniji rad Poreske uprave u top tri reforme koje bi doprinele unapređenju njihovog poslovanja i investiranju. Iako je u odnosu na prethodne godine došlo do smanjenja negativnih ocena, 65% ispitanika je i dalje nezadovoljno reformom parafiskalnih nameta (naspram 70% u 2018. godini), a 60% ocenjuje reformu Poreske uprave kao nezadovoljavajuću (naspram 78% u 2018. godini).

Značajan pomak u reformi parafiskala ostvaren je krajem 2018. godine, donošenjem Nacrta zakona o naknadama za korišćenje javnih dobara i preduzetim koracima ka uspostavljanju dugo najavljanog registra parafiskala. Ipak, prema mišljenju AmCham članova, prostora za unapređenje i dalje ima - određeni parafiskalni nameti i dalje neopravdano nalaze svoje mesto u ovom Zakonu (naknada za energetska efikasnost), a potrebno je insitucionalizovati elektronski registar neporeskih nameta, koji bi omogućio sistemsku kontrolu njihovih vrsta i visina.

### CRTICE SA INTERVJUA:

*„Priprema Uredbe koja je bliže definisala naknadu za zaštitu i unapređenje životne sredine je primer uspešnog javno-privatnog dijaloga. Ipak, utisak je pokvaren kašnjenjem u donošenju prpratnih pravilnika koji su privredi ostavili jako kratke rokove za implementaciju i ostavili mnoga otvorena pitanja, kao i nespremnošću države i lokalnih samouprava za punu primenu propisa.“*

Sporna praksa izmene poreskih propisa bez inkluzivnih konsultacija sa privatnim sektorom i ove godine je nastavljena, uprkos najavama da će ključne izmene biti objavljene u fazi koncepta izmena. Iako je primetna tendencija nešto ranijeg usvajanja izmena poreskih propisa (septembar i oktobar ove godine, u odnosu na novembar i decembar ranijih godina) i objavljivanja na sajtu Ministarstva finansija sa kratkim rokovima za komentare, AmCham članice ocenjuju da su inkluzivne javne konsultacije različitih zainteresovanih strana i ove godine izostale.

Pažnju članica i veliki broj negativnih komentara u ovom domenu izazvalo je i objavljivanje Mišljenja Ministarstva finansija vezano za dokumentovanje troškova prevoza zaposlenih. Naime, Mišljenjem se obezbeđuje neoporeziv tretman, kojim se, suprotno proklamovanim zalaganjima Vlade, iz ugla privrede povećava administriranje ili trošak zaposlenih, dok se iz ugla države marginalno povećavaju prihodi po osnovu poreza i doprinosa.

### CRTICE SA INTERVJUA:

*„O kakvoj predvidivosti poreskih propisa možemo da govorimo kada se Mišljenjem Ministarstva finansija iz februara ove godine promenilo tumačenje potpuno neizmenjenih propisa vezano za dokazivanje troškova prevoza za zaposlene koje je važno unazad nekoliko godina?“*

Kad je reč o primeni poreskih propisa od strane **Poreske uprave**, članice prijavljuju manje primedbi na kašnjenje povraćaja PDV-a, što je od izuzetnog značaja jer direktno utiče na likvidnost poreskih obveznika, kao i **jednostavnije prijavljivanje poreskih obaveza**, kroz uvođenje elektronskih poreskih prijava. Ipak, vide i značajan prostor za dalja unapređenja: podnošenje zahteva i drugih podnesaka elektronski, omogućavanje uvida u stanje poreskih obaveza u realnom vremenu i slično.



## PERSPEKTIVA GAZELA:

„Obračunavanje i plaćanje poreza na dodatu vrednost u građevinarstvu još uvek stvara probleme zbog neujednačenog tumačenja propisa od strane poreskih organa, tako da je više predvidljivosti i pravne sigurnosti u ovoj oblasti dobrodošlo.“

## JAVNE RASPRAVE I JAVNO PRIVATNI DIJALOG

(Ne)predvidivost procesa promene propisa identifikovana je kao **jedan od pet najvećih izazova za poslovanje naših ispitanika u narednih godinu dana** (42%), ali isto tako i kao **jedna od pet prioriternih reformi koje bi doprinele unapređenju poslovanja i investiranju** (58%). Ovi rezultati se u većoj meri poklapaju sa rezultatima istraživanja iz prethodnih godina, pokazujući da se gotovo ništa ili malo toga promenilo, te da je problem ujedno i poziv za reformu.

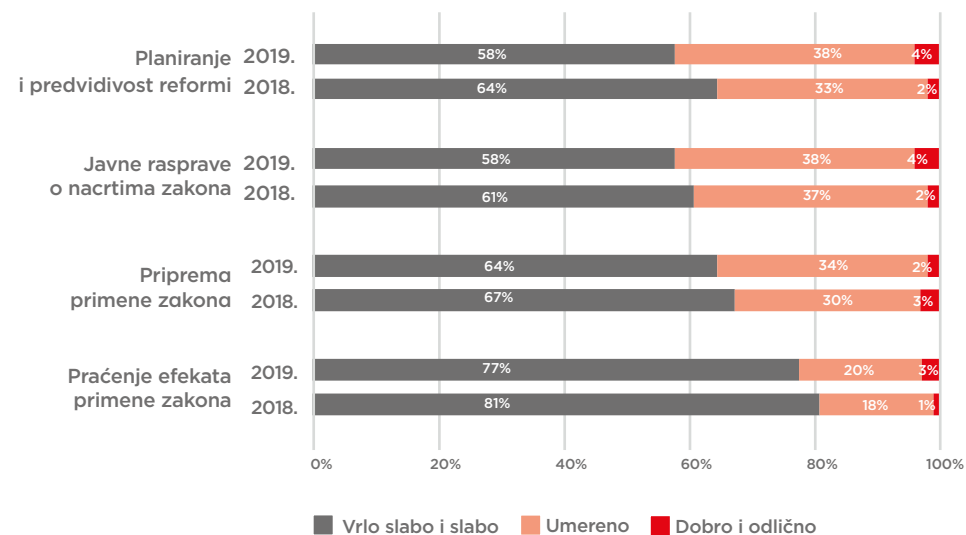
Ovakva percepcija AmCham članova zasnovana je na višegodišnjem negativnom trendu usvajanja zakona po hitnom postupku, bez prethodnih ili sa nedovoljno transparentnim javnim raspravama, uz neadekvatno sagledavanje efekata predloženih mera. Ovde ne treba izgubiti iz vida ni brojne situacije koje podrazumevaju odstupanje konačnog zakonskog teksta od onog koji je javnost imala priliku da vidi, tj. uvođenje novih obaveza za privredu na mala vrata nakon javne rasprave.

Nakon poslednjeg negativnog izveštaja Evropske komisije (maj 2019. godine), koja je kritikovala proces donošenja zakona u Narodnoj skupštini, broj zakona usvojen po hitnoj proceduri je za 14% manji nego u prethodnom referentnom periodu. Tako je u 2019. godini, zaključno sa sredinom oktobra, od 113 zakona, 36 usvojeno po hitnoj proceduri (32%), a 77 u redovnoj (68%). U 2018. godini, za isti period je usvojen 141 zakon, od čega je 65 bilo po hitnoj (46%), a 76 po redovnoj (54%) proceduri.

Uprkos činjenici da većina AmCham članova i dalje loše ocenjuje delotvornost javno-privatnog dijaloga, i da je tradicionalno najlošije ocenjeno praćenje efekata primene propisa, vidi se blagi pomak u ovom domenu.

Tako je procenat onih koji su loše ocenili različite faze ovog postupka smanjen: planiranje i predvidivost reformi (58% - 2019, 64% - 2018), priprema primene zakona (64% - 2019, 67% - 2018), javne rasprave o nacrtima zakona (58% - 2019, 61% - 2018), primena zakona i praćenje njegovih efekata (77% - 2019, 81% - 2018).

AMCHAM: OCENA JAVNO-PRIVATNOG DIJALOGA U PROCESU IZMENE REGULATORNOG OKVIRA



Prema mišljenju više od polovine ispitanika, gotovo sve faze ovog procesa su ocenjene kao veoma loše – planiranje i predvidivost reformi (64%), priprema primene zakona (67%), javne rasprave o nacrtima zakona (61%).

Međutim, ono što dodatno brine AmCham članove, i u svakodnevnoj praksi se pokazuje kao poseban izazov, je primena zakona i praćenje njegovih efekata - nedovoljno jasne odredbe, različita tumačenja, neprimenjivanje ili selektivna i nedosledna primena pojedinih propisa - čak 81% ispitanika veruje da je ovo slučaj, što je za 7% više nego prethodne godine.

#### CRTICE SA INTERVJUA:

*„Uzmimo na primer Predlog zakona o agencijskom zapošljavanju. Nakon višegodišnjeg rada na izradi Nacrta zakona, relativno dobro sprovedenog postupka javne rasprave i konsultacija sa privatnim sektorom, na Vladi je usvojen predlog sa naknadno dodatom odredbom čija primena u praksi može da u potpunosti obesmisli i onemogućí sprovođenje dobrog dela samog Zakona.”*

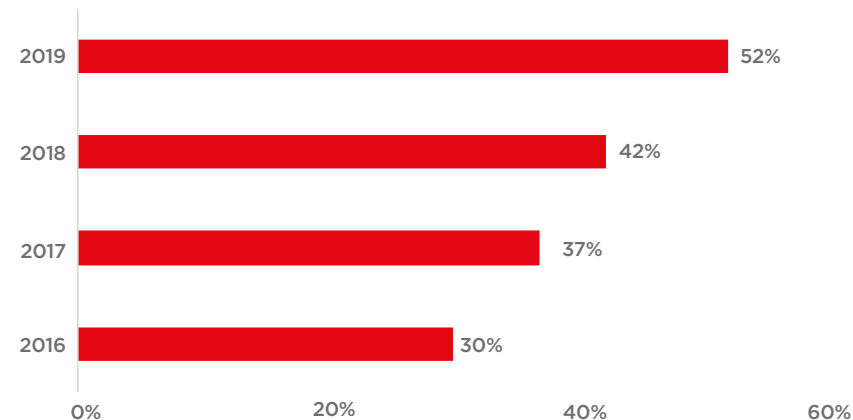
Znatno bolje su rangirane konkretne platforme za javno-privatni dijalog, ali je i dalje najbolja ocena umerena trojka. Koordinaciona komisija za inspekcijski nadzor dobila je najviše 60% umerenih glasova, dok je Grupa za unapređenje pozicije Srbije na rang-listi Svetske banke dobila 54%, a Nacionalno koordinaciono telo za olakšavanje trgovine 51%.



## TRŽIŠTE RADA, OBRAZOVANJE I LJUDSKI RESURSI

Bez obzira na različitost kompanija iz koje dolaze ispitanici, industrije u kojoj posluju, subjektivne ocene poslovne klime - u jednom je apsolutna većina - 52% - složna - **nedostatak odgovarajuće radne snage predstavlja izazov broj jedan za poslovanje u narednom periodu**, što je za čak 10% više nego u 2018. godini. Uprkos tome, povećanje broja zaposlenih u 2020. očekuje većina AmCham članova (61% u odnosu na prošlogodišnjih 58%), kao i većina SMMS ispitanika (74%).

AMCHAM: ZNAČAJ KVALITETA DOSTUPNE RADNE SNAGE KAO IZAZOVA ZA POSLOVANJE KOMPANIJA



Ne čudi onda što drugu godinu za redom ispitanici identifikuju reformu obrazovanja (40%) i smanjenje administrativnog opterećenja iz radnog zakonodavstva (42%), kao dve od pet ključnih oblasti za čije unapređenje AmCham treba da se zalaže. Ovde se pre svega misli na neophodnost kreiranja obrazovnih profila koji odgovaraju savremenim uslovima poslovanja, uz sveobuhvatno inoviranje pro-

pisa, ali i ozbiljno angažovanje države kada je u pitanju smanjenje odlaska ljudi iz zemlje i fleksibilnije procedure za zapošljavanje stranaca. Tako, trenutna situacija i njeni trendovi, ne samo da ne pogoduju ekonomskom razvoju zemlje, dodatnim ulaganjima postojećih i privlačenju novih investicija, već prete da ugroze povoljan imidž Srbije kao destinacije sa sposobnim i dostupnim ljudskim kapitalom. 48% AmCham članova i 40% SMMS kompanija smatra da je ljudski kapital jedan od najbitnijih pet faktora koji utiču na odabir države kao potencijalne investicione destinacije.

Obrazovna struktura je takođe tema koja se penje na lestvici važnosti AmCham članova. Njih 42%, u odnosu na prošlogodišnjih 32%, veruje da bi budžetska sredstva za povećanje privrednog rasta upravo treba uložiti u reformu obrazovanja, koja je do sada ocenjena kao vrlo loša (74%).

Kada govorimo o SMMS ispitanicima, oni smatraju da razvojni budžet primarno treba fokusirati na značajnije smanjenje nameta na rad 42%, dok je drugoplasirani prioritet za ulaganje reforma obrazovanja (uz takođe loše ocenjivanje dosadašnje reforme obrazovanja 72%).

#### CRTICE SA INTERVJUA:

*„Mladi ljudi danas brzo uče, govore strane jezike, idu u korak sa tehnologijom, fleksibilni su – čitav im je svet otvoren. Ukoliko želimo da ih zadržimo u zemlji, moramo paralelno da radimo na korenitoj reformi obrazovnog sistema i osmišljavanju programa i aktivnosti koje će moći da pruže kratkoročne rezultate, da im ponudimo poslove koji će im biti izazovni i zanimljivi, da im omogućimo normalan životni standard. Ima nekih pomaka u tom pogledu, ali nažalost očigledno ne dovoljno ako imamo u vidu da po najnovijim podacima mesečno više od 4000 ljudi napusti Srbiju. Ukoliko javni i privatni sektor ne udruže snage na ovom polju, doći ćemo u situaciju da ćemo radnu snagu uvoziti iz azijskih i afričkih zemalja.”*

## eUPRAVA I DIGITALNA TRANSFORMACIJA

**Pojačanu aktivnost Vlade Republike Srbije na osavremenjivanju i prilagođavanju državnog aparata digitalnoj eri, kroz jačanje elektronske uprave i inoviranje zakonodavnog okvira, AmCham članovi vide kao ključni preduslov za unapređenje svog poslovanja,** pa tako većina (57%) smatra da aktivnosti AmCham-a u ovom domenu treba da budu jedan od najvažnijih fokusa organizacije.

#### PERSPEKTIVA GAZELA:

*„Pojedini inspekcijski organi u unutrašnjosti i dalje insistiraju na korišćenju pečata od strane privrednih subjekata. Važno je da primena zakona koji privredu rasterećuju administrativnog tereta bude ravnomerna i dosledna, a državni organi na svim nivoima pravovremeno informisani.”*

Evropska komisija je u poslednjem izveštaju (maj 2019. godine) takođe uočila napredak u razvoju elektronske uprave, prepoznajući kao važan pokretač reformi odličnu koordinaciju između Kancelarije za informacione tehnologije i Vladinog Delivery Unit-a. Međutim, uprkos razvoju elektronskih servisa, uvođenju elektronskog potpisa i drugih elektronskih usluga, stiže se utisak da razvoju elektronske uprave, tj. ozbiljnijim tehnološkim iskoricima nedostaje ozbiljnije vođena i odlučnija centralna politika.

#### CRTICE SA INTERVJUA:

*„Pored svih zalaganja Vlade da omogući elektronsku trgovinu, Internet apoteke u Srbiji još uvek nisu dozvoljene. Ono što može u celoj EU, eksplicitno je zabranjeno Zakonom o lekovima, dok sa druge strane nelegalna trgovina lekovima sumnjivog porekla i kvaliteta preko interneta cveta.”*

Onda ni ne čudi, da ocene reforma u ovoj sferi oslikavaju trenutnu situaciju, tj. ostaju podeljene, uz blage pomake u odnosu na prošlu godinu – 21% ispitanika ih vidi kao vrlo slabu i slabu, 48% kao umerenu, a 30% kao dobru i odličnu. .

#### PERSPEKTIVA GAZELA:

*„Glavni problem sa reformom eUprave je u postavljanju stvari – umesto da je stavljen fokus na male inicijalne korake, zacrtani su veliki startni ciljevi, krenulo se od tehnologije umesto od servisa i podataka. Uz promenu pristupa, potrebno je mnogo šire uključivanje privatnog sektora i građanstva.”*

## SUZBIJANJE SIVE EKONOMIJE

**Napori Vlade za smanjenje sive ekonomije su dali rezultate**, imajući u vidu da se percepcija privrede po ovom pitanju poboljšala – 65% AmCham članica smatralo je ovu reformu prioritetom pre tri godine, u odnosu na 46% ove godine. Ipak, zadovoljstvo sprovedenim reformama u borbi protiv sive ekonomije i reformama inspeksijskih službi je još uvek osrednje (59% ovu reformu ocenjuje kao slabu ili vrlo slabu), a nelojalna konkurencija je i dalje veoma visoko rangirana kao jedan od ključnih izazova za poslovanje kompanija. Imajući u vidu navedeno, kao i egzaktno procene sive ekonomije koje pokazuju da je oko petina privrede posluje i dalje u sivoj zoni, napore Vlade Republike Srbije u ovom domenu svakako treba nastaviti.

#### PERSPEKTIVA GAZELA :

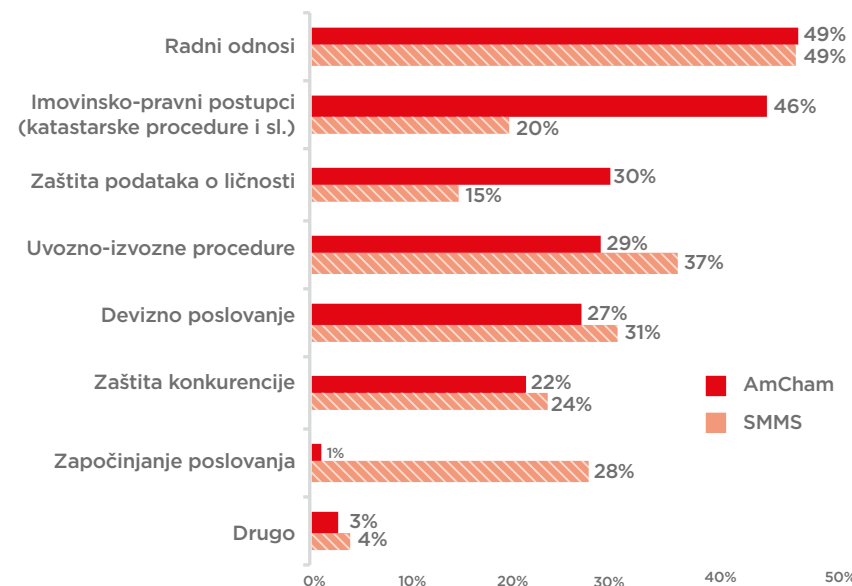
*„Uvereni smo da je suzbijanje nelojalne konkurencije od suštinskog značaja za naš dalji rast i razvoj. I pored određenog napretka, verujemo da bi inspeksijski nadzor nad radom proizvođača mleka i mlečnih proizvoda mogao biti efikasniji.”*

U kvalitativnim intervjuima, ispitanici ukazuju na premeštanje nelegalne trgovine sa tradicionalnih tržišta na internet, pri čemu ne postoje jasne inspeksijske nadležnosti za kontrolu ovih kanala. Akcenat se posebno stavlja na potrebu izgradnje kapaciteta kontrolnih organa za nadzor nad internetom, kao i dalji rad na koordinaciji različitih inspekcija u ovoj oblasti. Dodatno, AmCham članice ističu da adekvatan sudski epilog prekršajnih i krivičnih dela iz oblasti sive ekonomije i dalje izostaje, što je blisko povezano sa rastućim značajem efikasnosti pravosuđa na listi reformskih prioriteta.

## ADMINISTRATIVNE PROCEDURE I TAKSE

Kada je reč o **administrativnim procedurama koje najviše opterećuju poslovanje kompanija članica AmCham-a**, gotovo polovina ispitanika smatra da su to procedure iz oblasti radnih odnosa i imovinsko-pravni postupci, za kojima slede procedure iz domena zaštite podataka o ličnosti, uvozno-izvozne procedure, deviznog poslovanja i zaštite konkurencije.

#### ADMINISTRATIVNE PROCEDURE KOJE OPTEREĆUJU POSLOVANJE KOMPANIJA



**CRTICE SA INTERVJUA:**

*„Potpuni je apsurd da u gradu koji ima skoro najveće zagađenje vazduha na svetu Ministarstvo finansija donosi Mišljenja o dokumentovanim troškovima prevoza za zaposlene kojem destimuliše dolazak na posao biciklom, trotinetom ili pešice, jer takvi zaposleni više koštaju poslodavca (ne mogu dokumentovati troškove prevoza, a po Zakonu o radu imaju pravo na naknadu ukoliko stanuju više od jedne stanice javnog prevoza udaljeni od mesta rada).”*

Dok su kompanije iz SMMS uzorka potpuno saglasne da procedure iz radnih odnosa najviše opterećuju poslovanje, one nešto veći značaj daju uvoznim-procedurama, deviznom poslovanju, kao i procedurama vezanim za započinjanje poslovanja – koje su problematične za čak 28% ovih kompanija, naspram svega 1% AmCham kompanija.

Percepcija i malih i velikih kompanija je da treba prilagoditi radne odnose modernom tržištu rada – uz smanjenje poreza na rad, omogućavanje fleksibilnijih formi rada i organizacije radnog vremena, ukidanje preostalih administrativnih opterećenja, kroz uvođenje elektronske administracije (na pr. uvođenje elektronskih evidencija u oblasti rada).

Neefikasan i dugotrajan proces upisa nepokretnosti u Katastar, sa suvišnom papirologijom, neujednačenom praksom katastarskih službi i nepotpunim evidencijama nepokretnosti, istaknut je od strane ispitanika kao jedna od najvećih administrativnih opterećenja poslovanju kompanija. Iako je korak u dobrom smeru napravljen uvođenjem sistema elektronske komunikacije u radu katastra, ispitanici smatraju da privreda i dalje nije rasterećena potrebe odlaska na šalter i da je potrebno sprovesti dodatne korake za potpuniju primenu koncepta „sve na jednom mestu“.

Usklađivanje sa novim Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti, koji predviđa visoke standarde zaštite preuzete direktno iz Opšte

regulative o zaštiti podataka o ličnosti Evropske unije (u daljem tekstu: GDPR), percipirano je kao dodatno administrativno opterećenje. Ovo pre svega važi za kompanije koje nisu deo velikih međunarodnih korporacija privrednih subjekata sa sedištem u EU, a koje su prethodno uskladile svoje poslovanje sa odredbama GDPR-a. Ispitanici navode da novi pravni okvir predviđa brojne nove obaveze i odgovornosti za kompanije koje obrađuju podatke o ličnosti, koje zahtevaju znatna ulaganja i prilagođavanja poslovnih praksi. Dodatno, veliki broj tehničkih odredbi Zakona ostaje nejasan, pa se ukazuje na to da je potrebno nastaviti dijalog države i privrede o ovim temama, kako bi se zakonske obaveze ispunile i ostvarila zaštita prava.

Postojeći propisi iz oblasti deviznog poslovanja, prema oceni SMMS uzorka, predstavljaju jednu od tri najveća opterećenja u poslovanju. Nemogućnost korišćenja crowd lending platformi iz inostranstva dodatno otežava već identifikovan veliki izazov u pribavljanju likvidnosti, dok svakodnevne interakcije sa poslovnim bankama, vezane za dokumentarno dokazivanje legalnosti transakcija, predstavljaju teret za poslovanje. AmCham članice u ovom zakonu i njegovoj primeni vide značajnu nepredvidivost, posebno u domenu registracije kreditnih poslova, garancijskih poslova, prenosima i prebijanjima. Obe grupe ispitanika najveći administrativni teret vide u tzv. deviznoj dokumentarnoj kontroli, tj. uslovljavanju obavljanja transakcije ili korišćenja sredstava prethodnim podnošenjem dokumentacije Narodnoj banci Srbije ili poslovnim bankama.

**CRTICE SA INTERVJUA:**

*„Još u vreme devedesetih u Ustavu je pisalo da je dozvoljeno sve što zakonom nije zabranjeno. Suprotno tome, danas imamo Zakon o deviznom poslovanju u kome je eksplicitno navedeno šta je dozvoljeno, dok je sve ostalo zabranjeno. To su načini regulacije iz prošlog veka, koje bi trebalo prevesti u moderne okvire.”*

Kada je reč o uvozno-izvoznim procedurama, ispitanici ističu zahtevnost procedura uvoza prehrambenih proizvoda koji, i pored uspostavljenog dijaloga privrede i države kroz Nacionalno koordinaciono telo za olakšavanje trgovine (NKTOT) i ostvarenih poboljšanja u ovom sektoru, i dalje predstavljaju prepreku razvoju. Pošiljke se zadržavaju na granici duže nego što je neophodno, što uvećava troškove i često sprečava uvoz određenih, lako kvarljivih proizvoda. Kao najčešći problemi navode se izostanak sveobuhvatnog sistema analize i upravljanja rizicima, komplikovane procedure ispitivanja i odsustvo centralizovanog informacionog sistema za upravljanje podacima, koji bi obuhvatio sve nadležne organe.

#### CRTICE SA INTERVJUA:

*„Agencija za lekove i medicinska sredstva posle dve godine od značajnog povećanja taksi za izdavanje dozvole za lek i dalje u proseku kasni više od 100 dana u ispunjavanju zakonskog roka za izdavanja ove dozvole. Koja je poenta značajnog povećanja cena usluge ako se kvalitet usluge ne povećava, čak ni do nivoa zagarantovanog zakonom?“*

Među administrativnim taksama čija visina po mišljenju ispitanika ne odgovara stvarnoj vrednosti pružene administrativne usluge, izdvajaju se takse Komisije za zaštitu konkurencije (taksa za odobrenje koncentracije, posebno za koncentracije van tržišta Srbije), Agencije za lekove i medicinska sredstva (taksa za vigilancu, tarife za izdavanje dozvole za lek - udvostručene 2017. godine), kao i takse koje naplaćuju javni beležnici i javni izvršitelji.

#### CRTICE SA INTERVJUA:

*„Neophodno je razumeti da uvođenje novih nameta privredi u krajnjoj instanci nikada nije „korisno“ za državu i njene građane. Svaka nova taksa za proizvođače medicinskih sredstava, poput takse za vigilancu koja ne postoji nigde u regionu i EU, znači korak bliže potencijalnom povlačenju sa tržišta i smanjenje izbora u lečenju i dobijanju adekvatne terapije za pacijente.“*





AMCHAM SERBIA

A LEADER IN CHANGE